

ROMA

GHIDUL TĂU DE BUZUNAR

LINGHEA
TIMIȘOARA, 2024

CUPRINS

We know
books

INTRODUCERE

8

ISTORIE ȘI CULTURĂ

12

UNDE MERGEM

23

Piazza Venezia și Colina Capitolină

Colina Capitolină 25

23

Roma Antică

Forumurile Imperiale 27, Forumul Roman 28, Colina Palatină 33, Colosseumul 35, Băile lui Caracalla 36

27

Centro Storico

Panteonul 38, Piazza Navona 39, La est de Panteon 41, La sud de Panteon 42, Campo de' Fiori și împrejurimile 43, Ghetoul Evreiesc 44

37

Treptele Spaniole și Tridente

Via del Corso 48, Piazza del Popolo 49, Grădinile Pincio 50, Altarul Păcii lui Augustus 50

46

Fontana di Trevi și Quirinale

Quirinale 52

51

Villa Borghese

Galleria Borghese și Muzeul Carlo Bilotti 55, Villa Giulia 57

55

Vaticanul

Castelul Sant'Angelo 59, Bazilica Sf. Petru 61, Muzeele Vaticanului 64

57

Trastevere, Colina Aventină și Testaccio

Trastevere 70, Colina Aventină 71, Testaccio 72

69

Monti și Esquilino

Băile lui Dioclețian și Palazzo Massimo 74, Santa Maria Maggiore 75, San Giovanni in Laterano 75, San Clemente 77

73

Dincolo de centrul Romei

Via Appia Antica 78, Catacombele 78, Ostiense 80

78

Excursii

Ivoli și Dealurile Sabine 81, Ostia Antica 83, Cerveteri 85

81

TIMP LIBER

87

Cumpărături

87

Divertisment

90

În concediu cu copiii

93

MASA ÎN ORAȘ

95

SFATURI DE CĂLĂTORIE

111

HOTELURI RECOMANDATE

130

INDEX

136

CURIOZITĂȚI

Cele șapte coline

8

Cei mai importanți artiști și arhitecți

11

Repere istorice

21

Primul Capitoliu

25

Bernini și barocul

40

Via Veneto

54

Pășind în eternitate

61

În vizită la Papa

62

Festivaluri și evenimente

94

CITITORILOR NOȘTRI

Noi, cei de la Linghea, căutăm mereu să vă oferim informațiile cele mai actualizate. Tocmai de aceea este important de reținut faptul că unele informații privind orele de vizitare, bilete disponibile ș.a., se pot schimba oricând și trebuie verificate online în prealabil.

IBDIS

INTRODUCERE

We know
books

„Toate drumurile duc la Roma” este mai mult decât o simplă expresie. În Antichitate, toate drumurile plecau, într-adevăr, de la capitala Imperiului Roman. Roma, Cetatea Eternă, era considerată *caput mundi* – „capitala lumii”, centrul unui imperiu care se întindea de la Galia și Spania în partea de vest până la Egipt și Asia Mică în partea de est, atrăgând o mulțime de popoare diferite și lăsând moștenire o istorie extrem de bogată. Însă, spre deosebire de alte culturi care și-au pierdut din gloria de altădată, Roma continuă să strălucească.

O adevărată Mecca a artei în perioada Renașterii, un important punct de atracție în timpul faimosului „Grand Tour” din secolul XIX, precum și centrul Bisericii Creștine și locul de naștere a Bisericii Romano-Catolice, Roma continuă să atragă turiști din întreaga lume. Deși situată în centrul Italiei, capitala pare să fi împrumutat atmosfera relaxată a orașelor din sud, complet opusă atmosferei agitate în nordul țării. Cu toate acestea, Roma a avut parte de un trecut tumultuos. De-a lungul celor 27 de secole de existență, numeroase imperii au fost distruse, conducătorii s-au schimbat în mod repetat, iar multe mișcări artistice au înflorit, dar au și

CELE ȘAPTE COLINE

Roma este construită pe șapte coline – Aventin, Capitoliu, Caelius, Esquilin, Palatin, Quirinal și Viminal – străbătută de râul Tibru, la o distanță de 35 km de apa mării. Orașul *Comune di Roma* are o populație de 2,7 milioane de locuitori și se întinde pe o suprafață de 1507 km², incluzând independentul oraș-stat Vatican, care ocupă mai puțin de 0,5 km pătrați. Aflată la aceeași latitudine ca New York, Roma are climă temperată, însă verile pot fi extrem de călduroase. Este recomandat să vizitați orașul primăvara sau la începutul toamnei.

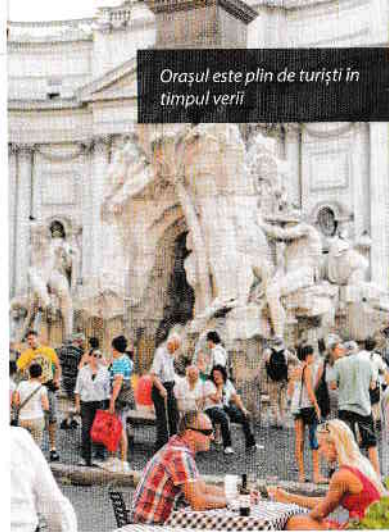
dispărut. Fiind însă o capitală europeană modernă, Roma nu se poate baza numai pe trecutul său glorios. Roma se înscrie în rândul orașelor politice și reprezintă un important centru pentru afaceri, fără să renunțe la conservarea patrimoniului său cultural de neegalat.

LUCRĂRI PUBLICE

Turiștii poate sunt impresionați de comorile Romei, dar romanii zilelor noastre sunt obișnuiți cu peisajele. Toate aceste fundale atât de spectaculoase nu îi împiedică să-și continue ziua în mod firesc, iar acest aspect face ca orașul să pară unul normal cu cetățeni care sunt ocupați de rutina zilnică, și nu ca o relicvă a unui muzeu în aer liber.

Totuși, asemenea energie și agitație creează daune monumentelor, traficul neîncetat cauzează multe probleme. Gazele de echipament și vibrațiile de joasă frecvență au avut un impact imens asupra structurilor istorice. Dar nu toate problemele apar din cauza a ceea ce se întâmplă la suprafață – geologii au întocmit o hartă a labirintului format din tuneluri, situat la o distanță considerabilă față de oraș și care datează încă de la întemeierea Romei. Peste 80 de clădiri aflate la suprafață s-au prăbușit din cauza acestui sistem subteran. Un lucru pozitiv de pe urma acestor distrugerii este faptul că aceste pasaje pot fi vizitate independent sau alături de un ghid.

De-a lungul anilor, fiecare primar al Romei a încercat să dezvolte serviciile turistice ale orașului. În jurul anului 2000, a fost conceput un program de lucrări publice cu scopul de a îmbunătăți reputația orașului și

Orașul este plin de turiști în timpul verii

LIBRIS

We know
Italy

de a restaura monumente, situri arheologice și biserici. Criza economică a încetinit însă lucrările, iar între 2008 și 2013 viața culturală a Romei a suferit tăieri drastice de buget în timpul conducerii primarului Gianni Alemanno, politician de dreapta. Succesorul lui, Ignazio Marino, a transformat în zonă pietonală porțiunea Via dei Fori Imperiali a Colosseumului, în anul 2013. În anul 2016, candidata din opoziție Virginia Raggi, a fost aleasă în calitate de primar, iar aceasta și-a dat cuvântul că va „reduce legalitatea și transparența în instituțiile orașului după 20 de ani de proastă guvernare.” În 2019, aceasta a propus legi împotriva „comportamentului neadecvat din partea turiștilor” cum ar fi săritul în fântâni publice sau aruncarea bagajelor pe treptele unor locuri antice.

VIAȚA DE ZI CU ZI

Turiștii nu trebuie să fie preocupați de zicala, „când ești la Roma, poartă-te ca romanii” – doar lăsați-vă purtați de ritmul zilei și veți face în mod natural ceea ce fac și romanii. De exemplu, vă veți da seama repede că nu are rost să vă plimbați vara în soarele dogoritor de la amiază pentru a vizita obiective turistice. Vă veți simți mult mai bine în unul dintre parcurile publice alături de localnici care caută refugiu la umbră sau într-o piazza, bucurându-vă de atmosfera și de băuturile răcoritoare pe care romanii știu să le prepare atât de bine. Puteți opta, de exemplu, pentru o *grattachecca* rece, preparată

Caracterul aparte al Trastevere

din gheață sfărâmată și sirop, sau un *frullato* – un shake de fructe cremos, chiar și un Aperol Spritz ar merge bine.

PROGRAMUL

Italienii sunt cunoscuți pentru felul lor relaxat de a trăi, în consecință și programul de lucru cu publicul este predispus schimbărilor dese și neanunțate. Este important să verificați online înainte de a vizita, deși nici această metodă nu garantează cele mai actualizate informații.

CEI MAI IMPORTANȚI ARTIȘTI ȘI ARHITEȚI

Bernini, Gian Lorenzo (1598-1680). Cel mai de seamă reprezentant al Barocului. Printre lucrările sale se numără Piața Sfântului Petru, Fântâna celor Patru Fluvii în Piazza Navona, Palazzo Barberini și Galleria Borghese.

Borromini, Francesco (1599-1667). Arhitect al Barocului. A proiectat Sant'Agnese in Agone, Sant'Ivo alla Sapienza și Palazzo Barberini.

Bramante, Donato (1444-1514). Cel mai mare arhitect din perioada de apogeu a Renașterii, a proiectat curtea palatului Belvedere de la Vatican.

Buonarroti, Michelangelo (1475–1564). Sculptor, arhitect, pictor. A realizat domul bazilicii Sf. Petru, tavanul Capellei Sixtine, Profetul Moise și lanțurile Sfântului Petru și Campidoglio.

Caravaggio, Michelangelo Merisi da (1571–1610). Cunoscut pentru tehnicile sale: perspectiva, clarobscurul dramatic și realismul brutal. Tablourile sale pot fi admirate la bisericile Santa Maria del Popolo, San Luigi dei Francesi, Sant'Agostino și în Palazzo Barberini și Galleria Borghese.

Pinturicchio, Bernardino (cca.1454–1513). A pictat frescele din Capela Sixtină, apartamentele Borgia și biserica Santa Maria del Popolo.

Raphael (Raffaello Sanzio) (1483–1520). Pictor și arhitect din perioada de apogeu a Renașterii creatorul *Stanze di Raffaello* de la Vatican, al capelei Chigi din biserica Santa Maria del Popolo și *La Fornarina* din Palazzo Barberini.

URBIS ISTORIE ȘI CULTURĂ

We know
books

Legenda spune că Roma a fost întemeiată de Romulus, născut (împreună cu fratele geamăn, Remus) din zeul Marte și o virgină vestală. Romulus a fost abandonat pe Colina Palatină, unde a fost alăptat de o lupoaică. Experții în istorie estimează că data întemeierii Romei este 753 î.e.n.

Arheologii au stabilit că terenul a fost locuit încă din Epoca Bronzului, în jurul anului 1500 î.e.n. În secolul al VIII-lea î.e.n., au început să apară sate pe colinele Palatin și Aventin, iar la scurt timp și pe crestele colinelor Esquilin și Quirinal. Aceste locuri s-au dovedit a fi favorabile din moment ce erau ușor de apărat și situate la mică distanță de râul Tibru. După cucerirea localităților învecinate,

Romulus și Remus alăptați de o lupoaică

romanii au unit satele într-un singur oraș, în jurul căruia au construit un zid de apărare. Terenul mlaștinos de sub Colina Capitolină a secat și a devenit Forumul Roman.

REPUBLICA

În anul 510 î.e.n., o revoltă condusă de nobilii romani a dus la detronarea ultimului rege etrusc și la întemeierea Republicii. La început, această Republică, condusă de doi consuli patricieni, a fost dominată de neînțelegeri între patricieni (aristocrați) și plebei (oameni de rând). Până la urmă, plebeii și-au ales proprii conducători, tribunii, ceea ce a dus la dezvoltarea unei ordini politice solide.

În 390 î.e.n., galii au asaltat orașul, distrugându-l în totalitate, cu excepția citadelei de pe Colina Capitolină. Când galii au plecat, cetățenii în putere s-au apucat de reconstruirea orașului, de această dată îngrădindu-l cu un zid rezistent din tuf (rocă vulcanică). Timp de peste opt secole, nicio armată străină nu a reușit să treacă de acele ziduri.

Roma și-a extins curând controlul în întreaga țară, consolidându-și puterea prin șase drumuri militare – Appia, Latina, Salaria, Flaminia, Aurelia și Cassia. În 250 î.e.n., populația orașului ajunsese la 100.000. Victoria împotriva Cartaginei în Războaiele Punice (264-146 î.e.n.) și cuceririle din Macedonia, Asia Mică, Spania și sudul Franței au dus la extinderea puterii romane în zona mediteraneană. Când Hannibal a traversat Alpii și a invadat Italia în al Doilea Război Punic, suprafețe întinse din peninsula au fost distruse, iar țărani s-au refugiat la Roma, mărind și mai mult populația orașului.

Cucerirea numeroaselor teritorii a dus la apariția unor noi probleme sociale și economice. Șomajul și numărul mic de locuințe au produs neliniște în oraș. Războaiele civile au slăbit Republica și până la urmă a cedat dictaturii. Iulius Cezar, un fost proconsul, a traversat micul râu Rubicon care separa provincia sa de Roma și s-a îndreptat cu îndrăzneală spre oraș, cu scopul de a prelua puterea.

LIBRIS

IMPERIUL ROMAN

We know
books

Cezar a căutat să combată șomajul și să ușureze povara taxelor. Reformele sale însă nu au fost aprobate de Senat, iar acesta și-a făcut numeroși inamici periculoși. Asasinarea sa din data de 15 martie anul 44 î.e.n. a dus la războaie civile și la conducerea despotică a fiului său adoptiv, Octavian, care, la fel ca Augustus, a devenit primul împărat al Romei (pagina 50). Sub conducerea lui Augustus, *Pax Romana* – pacea, sau, mai degrabă conducerea Romei - a păstrat marele imperiu unit. Pentru a transforma Roma într-un oraș demn de o capitală, Augustus a construit clădiri publice elegante, sub formă de băi, teatre și temple, susținând că „a găsit Roma din cărămidă și a lăsat-o din marmură”. De asemenea, a introdus servicii publice, printre care și primul serviciu de pompieri. Aceasta a fost perioada de aur a literaturii romane, care s-a remarcat prin poeți și istorici: Horatius, Titus Livius, Ovidius și Vergilius.

În primele secole ale Imperiului, zeci de mii de străini au invadat Roma, printre care și primii creștini, inclusiv apostolii Petru și Pavel. Împărații au încercat să oprească această „nouă religie”, însă perseverența creștinilor și dorința lor de a deveni martiri au făcut ca aceasta să devină și mai atrăgătoare.

Fiecare dintre succesorii lui Augustus a contribuit cu câte ceva la înfrumusețarea Romei. După incendiul care

Colosseumul – putea găzdui
50.000 de oameni

a distrus orașul în 64 e.n., Nero și-a construit o vilă extravagantă, Domus Aurea (Casa de Aur), situată pe Colina Esquilină. Hadrian a reconstruit Panteonul, a ridicat un mausoleu monumental pentru el însuși (Castel Sant'Angelo) și s-a retras la somptuoasa lui moșie, Villa Adriana din Tivoli.

Spre sfârșitul secolelor I și II e.n., Roma și-a atins perioada de glorie, având o populație de peste un milion de locuitori. Însă din cauza defectelor inerente ale sistemului imperial, împăratul a început să-și piardă din putere, iar, în final, Imperiul s-a prăbușit.

După moartea lui Septimius Severus în 211 e.n., 25 de împărați au domnit într-un interval de numai 74 de ani, mulți dintre aceștia sfârșind asatinați. De asemenea, numărul locuitorilor a avut de suferit din cauza incendiilor și a ciumei. În 283, Forumul a fost distrus aproape în totalitate în urma unui incendiu; acesta nu și-a mai recăpătat niciodată gloria de altădată.

Se spune că Împăratul Constantin I a trecut la creștinism în urma unui vis, în care o cruce i-a apărut în față, pe câmpul de luptă. Acesta s-a asigurat că creștinismul va fi tolerat printr-un ordin aprobat în anul 313 și a construit primele biserici și bazilici de la Roma. În 331, a împărțit în mod eficient Imperiul în două, mutând tronul imperial la Byzantium (Constantinopol – Istanbulul de astăzi). Mulți dintre cei avuți, precum și numeroși artiști talentați i s-au alăturat lui Constantin la Byzantium, iar fosta capitală, Roma, nu și-a mai revenit niciodată.

CĂDEREA IMPERIULUI ROMAN

Imperiul Roman de Apus fiind în declin, romanii au recrutat membri noi în armatele lor pentru a apăra orașul împotriva intrușilor. Însă aceștia nu au rezistat mult timp și au plecat, iar populația obosită a Romei nu a reușit să apere orașul cu același entuziasm pe care l-a avut în timpul cuceririi Imperiului.

LIBRIS

We know books

Val după val, „barbarii” au invadat orașul; au avut loc furturi, violuri, crime și jafuri conduse de Alaric Vizigotul în 410, Attila Hunul, vandali și ostrogoți. Până la urmă, comandantul german Odoacer l-a obligat pe ultimul împărat roman, Romulus Augustulus, să abdice în 476. Deși Imperiul Roman de Apus și-a găsit sfârșitul, Imperiul de Răsărit a continuat până în 1453.

PUTEREA PAPEI

În secolul al VI-lea, Împăratul Iustinian a reanexat Italia Imperiului Bizantin și a stabilit legea Romei ca sistem legal al statului. Mai târziu însă, împărații bizantini au început să-și piardă interesul față de Roma, iar din acest haos a luat naștere o nouă putere: papalitatea. Papa Leon I (440–61) l-a numit pe Episcopul Romei Arhiepiscop al Bisericii de Vest. Papa Grigore cel Mare (590–604) și-a dovedit cali-

tățile de conducător atunci când i-a îndepărtat pe lombarzi, un trib german stabilit deja în nordul Italiei. În secolul al VIII-lea, prin actul *Dania lui Constantin* (care ulterior s-a dovedit a fi fals), papii au început să ceară drept de autoritate asupra întregii țări.

Încercând să obțină susținerea puternicilor franci, Papa Leon al III-lea l-a încoronat pe regele lor, Carol, în bazilica Sf. Petru, în ziua de Crăciun, în anul 800. În schimb, papa a trebuit să îngenuncheze în fața Împăratului; acest schimb

Carol cel Mare, Împărat Roman între anii 800-814

de aprobare spirituală pentru protecție militară a pus bazele viitorului conflict dintre papalitate și conducătorii laici. Timp de 400 de ani, Italia a suferit invazii ale saraceniilor și maghiarilor, saxonilor și normanzilor. Papalitatea Romei s-a alăturat celorlalte orașe-stat feudale ale peninsulei în suferință. Papalitatea, împreună cu Roma, a fost condusă de o mulțime de familii puternice din rândul nobilimii. Situația din Roma s-a transformat în haos – descris și în *Divina Comedie* a lui Dante. Papii au fugit în 1309 pentru un exil confortabil în Avignon și au rămas sub protecția regelui francez până în 1377. Roma a rămas în mâinile brutale ale familiilor Orsini și Colonna.

Roma abandonată

În secolul al VIII-lea, Roma devenise un sat. Populația sa mică a scăzut la zero când barbarii care au invadat orașul au oprit activitatea apeductelor imperiale.

RENAȘTEREA

Întorși la Roma, papii au refuzat să se supună oricărei reguli, fapt pentru care au deținut controlul orașului pentru următorii 400 de ani. În timpul secolelor XV și XVI, papalitatea a devenit un conducător notabil al Renașterii. Arta remarcabilă și eforturile intelectuale au transformat Roma medievală dintr-un loc izolat, mizer, în ruine și doborât de boală într-unul dintre cele mai importante orașe ale lumii creștine.

Giorgio Vasari, talentatul artist și cronicar de primă clasă al acestei explozii culturale, a fost cel care a numit această mișcare *rinascita* sau renașterea gloriei de altădată a Italiei, din perioada greco-romană. Părintele Renașterii de apogeu Papa Iulius al II-lea (1503–13), a fost responsabil pentru construirea noii bazilici Sf. Petru. El a ordonat ca Michelangelo să picteze tavanul Capelei Sixtine, iar Rafael să decoreze Camerele Vaticanului. Arhitectul Donato Bramante a primit porecla de *maestro ruinante* pentru că a

LIBRIS

We know
books

prin Tratatul de la Lateran din 1929, care a creat un stat independent, Vatican, și a declarat romano-catolicismul religie națională. În 1940, Mussolini s-a aliat cu Hitler în al Doilea Război Mondial. Orașul a fost eliberat în 1944, cu toate comorile intacte.

„MIRACOLUL” POSTBELIC

Perioada de după al Doilea Război Mondial a fost întunecată, dar, odată cu anii 1950, Roma a cunoscut „miracolul economic”. Celebritățile s-au bucurat de epoca *la dolce vita* în localurile de noapte de pe Via Veneto. Populația Romei a început să crească din cauza imigranților din sud aflați în căutarea unui loc de muncă.

În anii 1970, orașul a înfruntat un adevărat val de terorism politic din partea politicii de stânga și de dreapta. Această perioadă a rămas cunoscută sub numele de *anni di piombo* (anii de plumb) ai Italiei. Cea mai întunecată etapă din istoria țării a avut loc în 1978, când Brigăzile Roșii l-au răpit și omorât pe fostul prim-ministru, Aldo Moro.

În prezent, se caută soluții pentru a eficientiza serviciile orașului, iar autoritățile încearcă să combată atât poluarea și congestiunea traficului cât și corupția politică. În 2014, un scandal de corupție a fost dezvăluit în legătură cu o rețea de crimă organizată în care a fost implicat și primarul Ignazio Marino. Printre cei investigați pentru deturnarea fondurilor publice s-a numărat și fostul primar Gianni Alemanno. În urma acestui incident, Senatul Italiei a dat o lege anticorupție care subliniază penalitățile cu privire la fraudă contabilă, abuz în serviciu și crimă organizată. Virginia Raggi, candidata partidului populist Mișcarea 5 Stele, a fost aleasă în 2016 ca primar devenind prima femeie care să ocupe acest post, astfel marcând un nou capitol în istoria orașului. Pentru a gestiona cu succes popularitatea tot mai crescândă a Romei în rândul turiștilor, consiliul orașului a introdus noi reglementări urbanistice pentru turiști și localnici cu privire la igienă, pace și decență, implementând sancțiuni noi, mai aspre în cazul nerespectării.

REPERE ISTORICE

753 î.e.n. Întemeierea Romei.

510 î.e.n. Alungarea etruscilor. Republica Romană este înființată.

31 î.e.n. Augustus devine primul împărat roman.

69–79 e.n. Împăratul Vespasian ordonă construirea Colosseumului.

98–117 Cea mai mare extindere a imperiului, sub conducerea lui Traian.

476 Căderea Imperiului Roman de Apus.

1527 Armata împăratului spaniol Carol al V-lea invadează Roma.

1585–90 Papa Sixtus al V-lea comandă lui Fontana, Bernini, Borromini și Maderno să construiască biserici, palate, piețe și fântâni.

Secolul XVII Peninsula italiană este fragmentată în numeroase state mai mici, printre care Statele Papale, cu capitala la Roma.

1801 Roma devine parte din Imperiul Francez în timpul lui Napoleon.

1915 Italia se alătură Alianților în Primul Război Mondial.

1922 Marșul asupra Romei, condus de Mussolini.

1940 Italia se alătură Germaniei în al Doilea Război Mondial.

1944 Roma este eliberată. Regele Vittorio Emanuele al III-lea abdică.

1957 Tânăra Uniune Europeană este înființată în urma Tratatului Romei.

2008 Silvio Berlusconi devine prim-ministru pentru a treia oară.

2011 Papa Ioan Paul al II-lea este canonizat; criza economică europeană duce la demisia lui Berlusconi.

2013 Benedict al XVI-lea se pensionează și este înlocuit de Papa Francisc.

2016 Două cutremure au zguduit centrul Italiei, lăsând în urmă morți și mii de oameni fără adăpost.

2018 Natalitatea are cea mai scăzută rată din 1861. Cetățenii Romei protestează împotriva problemelor legate de criza transportului, gunoierii de pe străzi și drumurilor cu gropi.

2020 Italia este prima țară europeană care se confruntă cu o izbucnire majoră de cazuri Covid-19 și devine prima țară care implementează izolarea la nivel național.

2021 Italia câștigă turneul amănât UEFA Euro 2020; meciul de deschidere s-a desfășurat în iunie pe Stadionul Olimpic din Roma.

2022 Începând cu luna iunie, peste 80% din populația Italiei a fost vaccinată împotriva Covid-19.

URBIS

We know
Europe

demolat nenumărate monumente antice pentru realizarea planurilor grandomane ale papei. Cu comorile scoase la iveală în timpul acestui proces, Iulius a întemeiat la Vatican o colecție nemaipomenită de sculpturi antice.

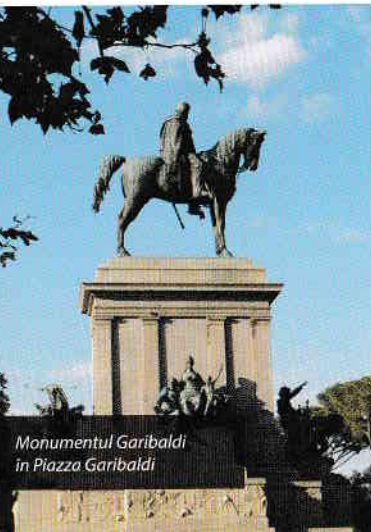
Însă viața exuberantă de la Roma din timpul Renașterii a luat sfârșit în mai 1527, la sosirea trupelor germane ale Împăratului Sfânt Roman Carol al V-lea – ultima și cea mai groaznică invadare a orașului.

La mijlocul secolului al XVII-lea, Martin Luther, John Calvin și alți conducători ai Reformei s-au opus papalității și doctrinelor Bisericii Romane. În 1563 a fost proclamată Contrareforma, cu scopul de a consolida Inchiziția și de a combate erezia; s-a constituit și un Index al cărților interzise. Protestanții au fugit, iar evreii au fost închiși într-un ghetou. Arta s-a dovedit a fi un instrument important în propaganda Contrareformei. Pe

măsură ce Biserica a câștigat din nou teren, aceasta a înlocuit influențele păgâne ale clasicismului cu o imagine mai triumfătoare, reprezentată prin marele altar acoperit din bazilica Sf. Petru, construit în stil baroc de Bernini. În niciun oraș italian nu a înflorit barocul așa cum a făcut-o la Roma.

IMPERIUL HABSBURGIC

În secolul al XVIII-lea, autoritatea Spaniei asupra majorității statelor Italiei a trecut în

Monumentul Garibaldi
în Piazza Garibaldi

măinile Imperiului Habsburgic, care și-a propus să diminueze puterea papală de la Roma. Puternicul Ordin iezuit a dispărut, în timp ce reformele bisericilor habsburgice au însemnat o pierdere zdrobitoare de venit, iar papalitatea și-a pierdut din prestigiu.

În 1798, armata lui Napoleon a invadat Roma; la scurt timp, acesta a pus stăpânire pe Statele Papale și a proclamat statul ca Republică. Napoleon l-a tratat pe Papa Pius al VI-lea cu dispreț și l-a înlăturat de la conducere, ținându-l prizonier în Franța. Succesorul său, Papa Pius al VII-lea, a fost obligat să îl proclame pe Napoleon împărat, însă și acesta a fost aruncat în închisoare. Papa s-a întors la Roma abia în 1814, când Napoleon a fost înfrânt.

În timpul ocupației franceze s-a dezvoltat conștiința națională printre italieni, care au hotărât să se opună conducerii franceze. Mulți sperau ca Papa Pius al IX-lea să conducă o mișcare naționalistă, însă acesta se temea de răspândirea liberalismului. Când Giuseppe Mazzini a întemeiat Republica Romei în 1848, Papa a fugit și s-a întors în anul următor, după căderea Republicii.

Unirea Italiei a avut loc în 1861, prin tactica inteligentă a prim-ministrului Cavour, prin eroismul generalului Giuseppe Garibaldi și conducerea Regelui Vittorio Emanuele de Piedmont. Roma a devenit capitala Italiei în 1871, iar Papa Pius al IX-lea s-a retras la Vatican ca „prizonier al monarhiei”.

EPOCA MODERNĂ

În Primul Război Mondial, Italia a fost de partea Aliaților împotriva Austriei și Germaniei. Însă după conferința de pace din 1919, dezordinea de pe scena politică a dus la o criză economică, stagnarea producției, la închiderea băncilor și creșterea șomajului. Această dezordine a dus la dezvoltarea mișcării fasciste, iar, atunci când fasciști (fasciștii) au invadat Roma în 1922, Regele Vittorio Emanuele al III-lea l-a invitat pe conducătorul lor, Benito Mussolini (*Il Duce*), să formeze un guvern. Ajuns la putere, Mussolini a făcut pace cu Papa

The view from Castel Sant'Angelo.

UNDE MERGEM

Cei care vizitează Roma vor constata cu uimire că toate monumentele culturale din epoci diferite se întrepătrund armonios: un mausoleu păgân este și o fortăreață papală, o biserică medievală are o fațadă în stil baroc, iar un palat renascentist are vedere spre un sistem de trafic modern. Nu contează dacă ați venit la Roma pentru grandioarea ruinelor antice, pentru locurile de pelerinaj ale Bisericii Catolice sau pentru operele impresionante ale lui Michelangelo, Rafael și Bernini – amestecul de monumente formează patrimoniul cultural al Romei.

Deși municipalitatea Romei se întinde pe o suprafață imensă, principalele reperi turistice se află într-o zonă relativ mică. Modul ideal de a vizita orașul este pe jos. O mare parte din centrul istoric a fost închis traficului și, de cele mai multe ori, este aproape imposibil să găsiți un loc de parcare. Transportul public în comun a fost îmbunătățit; deși aglomerat în timpul orelor de vârf, de obicei veți ajunge destul de repede la destinația dorită.

PIAZZA VENEZIA ȘI COLINA CAPITOLINĂ

Locul cel mai convenabil pentru a începe explorarea orașului este

Piazza Venezia ●. Centrul arterelor capitalei, aceasta este o oprire importantă în numeroase rute principale de autobuz și este aproape de multe reperi turistice. Pentru a nu vă răătăci, **Vittoriano** (Monumentul Vittorio Emanuele al II-lea; www.polomusealelazio.it).

Închis luna

Multe muzee sunt închise luna (cu excepția Forumului, Colosseumul, Muzeul Palatin și Muzeelor Vaticane), iar în 1 ianuarie și 25 decembrie ultima intrare este cu o oră înainte de închidere.

LIBRIS

We know
book

Strălucitorul monument alb, Vittoriano

beniculturali.it; program: zilnic 9:30–19:30) este un reper vizibil din orice colț al orașului și oferă una dintre cele mai frumoase priveliști ale centrului Romei. Însă localnicii nu sunt atât de impresionați de acest monument extravagant din marmură albă și îi pun porecle batjocoritoare precum „Dinții falși ai Romei” sau „Tortul de nuntă”. Construit între 1885 și 1911 pentru a sărbători unificarea Italiei și dedicat primului rege al noii națiuni, Vittoriano conține **Altare della Patria** (Altarul Patriei), mormântul soldatului necunoscut din Primul Război Mondial. Aici puteți găsi un complex de muzee, cu importante expoziții temporare de artă în aripa de vest a clădirii (www.ilvittoriano.com). Odată ce urcați în Altare della Patria, un lift oferă acces la panorama orașului (www.museopalazzovenezia.com). Odată ce urcați în Altare della Patria, un lift oferă acces la panorama orașului (www.museopalazzovenezia.com). beniculturali.it; program zilnic: 9:30-19:30).

În partea de vest a Piazzei Venezia se află **Palazzo Venezia**, primul palat în stil renescentist de la Roma (program: zilnic 9:30–19:30). Palatul a fost cândva ambasada Republicii Venețiene la Sfântul

Scaun, iar în secolul XX a fost reședința lui Mussolini. Biroul său era situat într-un colț îndepărtat din Sala del Mappamondo, poziționat pentru a intimida vizitatorii care trebuiau să traverseze o podea din marmură lungă de 21 de metri. De la balcon, *Il Duce* ținea predică mulțimilor aflate în holul de la parter. Palatul conține un muzeu de mobilier medieval și renescentist, arme, tapiserii, obiecte din ceramică, sculpturi și găzduiește numeroase expoziții de artă.

COLINA CAPITOLINĂ

Două etaje de trepte duc în spatele monumentului Vittorio Emanuele. Grațioasa **La Cordonata** vă conduce sus, printre statuile lui Castor și Pollux (celebrii frați gemeni din mitologia greacă, fiii

PRIMUL CAPITOLIU

Pentru romani, Capitoliul a reprezentat atât citadelă, cât și sanctuar, centrul simbolic al guvernului, unde consuli depuneau jurămintele și unde se bătea moneda Republicii. Numele său vine de la craniul uman dezgropat în timpul săpăturilor din perioada construirii Templului lui Jupiter. Craniul a fost interpretat ca semn: într-o bună zi, Roma va deveni capul (*caput*) lumii.

Când galii au invadat Roma în 390 î.e.n., Capitoliul a fost salvat de zgomotul făcut de găștele sacre din sanctuar, avertizând că niște atacatori sar stâncile. Mai târziu, cezarii victorioși își încheiau aici procesiunile triumfale. Aceștia veneau de la Forumul Roman în care trase de cai albi pentru a aduce un omagiu la magnificul Templu aurit al lui Jupiter, care se întindea pe partea sudică a vârfului Colinei Capitoline.

În Evul Mediu, numeroase temple prăbușite au fost jefuite, iar pe colină nu au mai rămas decât capre. În secolul XVI, Papa Paul al III-lea i-a ordonat lui Michelangelo să readucă Campidoglio la gloria sa de altădată.

LIBRIS

We know
Books

Ledei și ai Lebedei), spre eleganta **Piazza del Campidoglio** din vârful **Colinei Capitoline**.

Acesta a fost cândva Capitoliul, unde se afla Templul lui Jupiter Optimus Maximus Capitolinus, locul cel mai sacru al Romei Antice. Astăzi, Campidoglio este o piață frumoasă în stil renascentist, realizată de Michelangelo pentru primirea Sfântului Împărat Roman Carol al V-lea. Michelangelo a remodelat și **Palazzo Senatorio**, fosta primărie a Romei, clădire care există și astăzi. De o parte și de cealaltă a pieței, Michelangelo a proiectat două palate: Palazzo dei Conservatori și Palazzo Nuovo, însă acestea au fost finalizate după moartea sa. Michelangelo a plasat magnifica **statuie a lui Marcus Aurelius** din bronz, din secolul II e.n., în mijlocul pieței. Statuia pe care o vedeți astăzi este o reproducere: originalul este atracția principală din sala de sticlă **Sala Marco Aurelio** de la Musei Capitolini. Statuia a supraviețuit din greșeală distrugerilor care au avut loc după declinul Romei, doar pentru că aceasta semăna mai mult cu împăratul creștin Constantin decât cu păgânul Marcus Aurelius.

Musei Capitolini 📍 (www.museicapitolini.org; program zilnic: 9:30–19:30, ultima intrare 18:30) din palatele Campidoglio expun mari colecții de sculpturi dezgropate ale Romei Antice. Intrați prin curtea palatului **Palazzo dei Conservatori**, unde veți găsi trei sculpturi imense – un cap, o mână și un picior din marmură – fragmente din statuia Împăratului Constantin al II-lea, înaltă de 12 metri. Palatul găzduiește și *Lupoala Capitolinā* alăptând micuții Romulus și Remus. Această operă etruscă din bronz a devenit simbolul Romei. La ultimul etaj, în **Pinacoteca Capitolina** (Galeria de artă Capitolină) se află opere superbe ale lui Caravaggio, Tintoretto, Velázquez, Rubens și Titian.

Un pasaj subteran plin cu artefacte leagă Palazzo dei Conservatori de **Palazzo Nuovo**. Acesta din urmă conține rânduri întregi cu busturile împăraților romani, precum și sculpturi faimoase ca *Moartea Galului*, sau senzuala *Venus Capitolinā*, o copie romană a originalului

grecesc datând din secolul II e.n. și *Faunul de marmură*.

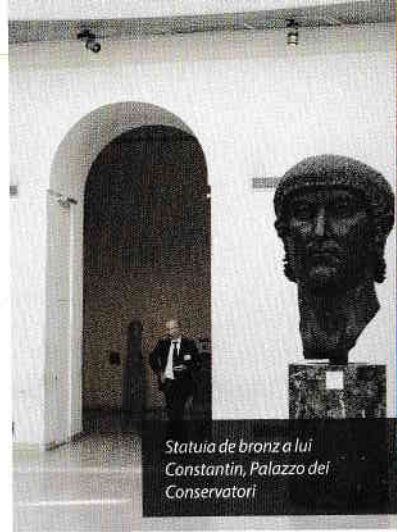
De-a lungul palatului Palazzo Senatorio, un drum pavat cu piatră cubică duce la o terasă de unde aveți cea mai bună vedere spre ruinele Forumului Roman (pagina 28). Scările abrupte spre Campidoglio duc la biserica **Santa Maria in Aracoeli**, construită în secolul XIII pe locul templului lunonei Moneta. Biserica adăpostește mult venerata statuie *Santo Bambino* (Micul Iisus), ținută într-o capelă separată. Statuia originală, despre care se spunea că are puteri miraculoase, a fost furată în 1994 și înlocuită cu o reproducere.

ROMA ANTICĂ

Inima Romei Antice este în jurul Colosseumului (pagina 35), cu Forumul Imperial și Forumul Roman la nord-vest și Băile lui Caracalla la sud (pagina 36). Nu încercați să descifrați fiecare fragment din piatra ciobită – nici arheologii nu au reușit. Mai bine bucurați-vă de atmosfera romantică, privind ce a mai rămas din splendoarea acestei civilizații antice. Încercați să evitați soarele după-amiezii, pentru că la Forum nu veți găsi niciun colț de umbră.

FORUMURILE IMPERIALE

Începeți cu **Fori Imperiali** (Forumurile Imperiale), construite ca anexe ale Forumului Roman în onoarea lui Iulius Cezar, Augustus,

Statuia de bronz a lui Constantin, Palazzo dei Conservatori